

Μνήμων

Τόμ. 13 (1991)

ΑΡΧΕΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΘΕΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΑΠΙΔΑΚΗΣ

doi: [10.12681/mnimon.417](https://doi.org/10.12681/mnimon.417)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΚΑΡΑΠΙΔΑΚΗΣ Ν. (1991). ΑΡΧΕΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΘΕΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ. *Μνήμων*, 13, 298-300. <https://doi.org/10.12681/mnimon.417>

ΑΡΧΕΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΘΕΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Για να δώσουμε περισσότερο νόημα σ' αυτό που είναι ακόμη σήμερα απλή παραλαβή τμημάτων διοικητικών αρχείων που τα ξεχωρίζουμε με τη βοήθεια αριθμών σε βιβλία εισαγωγής ή σε ειδικά ευρετήρια, που τα διασχίζουμε επίπονα με τη βοήθεια συνοπτικών καταστάσεων μεταφερόμενου υλικού ή συνοπτικών αριθμητικών ευρετηρίων, θα προσπαθήσουμε στις γραμμές που ακολουθούν να παρατάξουμε μια σειρά θεμάτων και προβληματισμών στους οποίους πρέπει να αρχίσουμε να απαντούμε για να διεισδύσουμε στο άγνωστο και συμπαγές φαινόμενο της Ελληνικής διοίκησης.

Μια συζήτηση για το τι είναι θεσμός θα μας ενέπλεκε σ' ένα δύσκολο διάλογο με τους συνομιλητές μας, αν αυτοί είναι κοινωνιολόγοι ή νομικοί. Παρακολουθώντας καθημερινά την εισαγωγή αρχείων από τη διοίκηση προς τις αρχειακές υπηρεσίες, θα μπορούσαμε να διακρίνουμε πίσω από κάθε Δημόσια υπηρεσία ένα συγκεκριμένο σκοπό κοινής ωφελείας που υπηρετείται με συγκεκριμένες διαδικασίες και με μια υποχρεωτική συμπεριφορά από μια ομάδα ανδρών και γυναικών που έχουν υιοθετήσει τον σκοπό κοινής ωφέλειας και σέβονται τις συγκεκριμένες διαδικασίες. Αυτή η υιοθεσία του σκοπού και αυτός ο σεβασμός της διαδικασίας τους διαφοροποιεί από ένα τυχαίο σύνολο ανθρώπων.

Σκοπός και διαδικασίες επιβάλλονται στα μέλη της ομάδας και σ' ένα βαθμό τα διαμορφώνουν και τους υποβάλλουν μια κοινή συμπεριφορά και μια κοινή νοοτροπία. Τα μέλη μπορούν να βγουν από την ομάδα, μετά το θάνατό τους, τη παραίτησή τους, τη σύνταξή τους, την αποβολή τους αλλά πάντα θα αντικαθίστανται με νέα. Διαπιστώνουμε πως η ομάδα εξακολουθεί πάντα να υπάρχει με το δικό της χαρακτήρα και τη δικιά της ζωή.

Την ομάδα συγκροτούν ο κοινός σκοπός και οι διαδικασίες που τον υπηρετούν και όχι μόνο τα μέλη της.

Έχουμε ένα Συμβούλιο Επικρατείας και όχι μόνο Συμβούλους Επικρατείας, έχουμε Δικαιοσύνη και όχι μόνο Δικαστές.

Τα μέλη της ομάδας είναι αναπόσπαστα από το θεσμό. Θα λέγαμε πως αυτός είναι τα μέλη του. Η ενσάρκωση ενός σκοπού τα δυναμώνει και τα ενεργοποιεί. Αποτελούν έτσι μια κοινωνική ομάδα.

Θα θέλαμε πρώτα να μάθουμε ποιος είναι ο σκοπός και ποιες οι διαδικασίες που τον υπηρετούν σε κάθε Δημόσια υπηρεσία, πράγμα δυνατόν αποδελτιώνοντας τα Φ.Ε.Κ. και αναλύοντας νόμους, διατάγματα, διοικητικές πράξεις, διάφορους κανονισμούς, τη διοικητική αλληλογραφία, τα πρωτόκολλα και κάθε άλλο τύπο διοικητικού τεκμηρίου.

Ο σκοπός και οι διαδικασίες, το παρητούμε, προδιαγράφουν συγκεκριμένες χειρονομίες, ένα συγκεκριμένο λόγο, τρόπους σκέψης, όλα εκείνα που επιβάλλει το Κράτος στην ομάδα και η ομάδα στα μέλη της. Ένα κοινό τρόπο για την αντιμετώπιση των πραγμάτων, μια κλίμακα αξιών, αντιδράσεις και ευαισθησίες. Για να επισημάνουμε τα

παραπάνω πρέπει να ερευνησουμε τις καθημερινές δραστηριότητες των μελών, τις καθημερινές τους σχέσεις, τη συμπεριφορά τους στο εσωτερικό της ομάδας και τη σχέση τους με άλλες ομάδες, με άλλους θεσμούς, με το κοινό που υπηρετούν.

Η ιστορία μας των θεσμών και κατ' επέκταση εκείνη της Διοίκησης δεν πρέπει να σταματά στην εξέταση των νόμων, των διαταγμάτων, των κανονισμών αλλά πρέπει να επεκτείνεται στις πραγματικές σχέσεις των ανθρώπων, στον τρόπο που οι νόμοι και τα διατάγματα υπηρετούνται ή γίνονται αντιληπτά από τους υπουργούς τους.

Τα μέλη της ομάδας που υπηρετούν το Δημόσιο είναι και μέλη άλλων ομάδων, της οικογένειας, του κοινωνικού στρώματος στο οποίο ανήκουν, κατοικούν μια γειτονιά (ενορία θα λέγαμε παλιότερα), μια πόλη, κατάγονται από μια επαρχία. Και απ' αυτές τις άλλες ομάδες μεταφέρουν ή υιοθετούν ιδέες, αντιλήψεις, συμπεριφορές. Το ένα σύνολο επηρεάζει το άλλο. Επηρεάζεται έτσι η ίδια η εφαρμογή των νόμων. Στην καθημερινή ζωή όλη η λειτουργία του μηχανισμού μπορεί να τροποποιείται απ' αυτές τις διασυνδέσεις, ανθρώπων, οικογένειας, κοινωνικού στρώματος και γεωγραφικής καταγωγής.

Είναι άρα απαραίτητη μια κοινωνική μελέτη των μελών της ομάδας. Της συλλογικής τους ψυχολογίας. Και εδώ προβάλλουν τα ερωτήματα: πως σκέφτονται; πως διαπιστώνουν; πως συσχετίζουν; πως συλλαμβάνουν ένα γεγονός; πως συμπεραίνουν.

Πρέπει να γνωρίζουμε δηλαδή την παιδεία τους, τη λογική τους, την επιρροή που έχουν πάνω τους οι επιστημονικές ιδέες του καιρού τους. Θέλουμε να ξέρουμε τις απόψεις τους για τον άνθρωπο και το προορισμό του, άρα τη θρησκεία τους, τις γενικές τους γνώσεις, το πνεύμα τους και την ηθική τους. Θέλουμε να ξέρουμε τις πολιτικές και κοινωνικές τους ιδέες, την αντίληψή τους για τη δομή της κοινωνίας, για το πολίτευμα, τη Μοναρχία ή τη Δημοκρατία. Ο άνθρωπος τις δύσκολες στιγμές συμπεριφέρεται με αντιδράσεις που πηγάζουν βαθειά από μέσα του, και θα θέλαμε να ξέρουμε πώς αυτά αντιδρούν τέτοιες στιγμές, την ευαισθησία τους δηλαδή, τις συγκινήσεις τους, τις επιθυμίες τους, τις ικανοποιήσεις τους και το ανικανοποίητο, να διακρίνουμε τις αξίες, τις εικόνες, τα σύμβολα, τους μύθους που τους προκαλούν συγκινήσεις.

Στη συνέχεια έρχεται η κοινωνική τους θέση, η εκτίμηση που συνεπάγεται, η τιμή, η θέση σ' ένα πρωτόκολλο, το γόητρο. Οι ενδείξεις γι' αυτά θέματα θ' ανιχνευθούν μέσα από τις λειτουργίες που επιτελούν; τις σταδιοδρομίες που ακολουθούν, τους συλλόγους στους οποίους συμμετέχουν, και κυρίως στο γάμο τον οποίο συνάπτουν. Με ποιόν ή ποιά παντρεύονται; ποιοί ήταν οι γονείς τους; ποιές ήταν οι οικογενειακές τους σχέσεις; οι φίλοι τους; οι σχέσεις πελατείας και πιστότητας τις οποίες διατηρούν; οι «μαφίες» τους; η συμμετοχή τους σε αιρέσεις, σε εταιρείες λογίων, σε πολιτικά κόμματα, σε θρησκευτικές ή κοσμικές οργανώσεις; ποια είναι η κοινωνική συμπεριφορά της ομάδας τους; οι αξίες της; οι τελετές της; το πρωτόκολλό της; η ευγένειά της; οι διασκεδάσεις της; η μόρφωσή της; η γλώσσα της; η καθημερινή συμπεριφορά της; η συμπεριφορά στη ζωή;

Ας προσθέσουμε εδώ γιά να ολοκληρωθούν οι απορίες μας γύρω από τη κοινωνική θέση της ομάδας, την απορία μας για την κινητικότητα μέσα στην ομάδα, από το άτομο, την οικογένεια προς άλλες ομάδες ή άλλα στρώματα. Οι κοινωνικοί της μύθοι δηλαδή και η αξία που τους αποδίδεται.

Πρέπει να ξέρουμε την οικονομική κατάσταση των μελών της. Τη φύση των οικονομικών τους: το μισθό τους; τη σύνταξή τους; τα επιδόματά τους; τη συμμετοχή τους σε άλλες οικονομικές δραστηριότητες της οικογένειας, της τράπεζας ή του χρηματιστηρίου; τα οικογενειακά εισοδήματα από ακίνητα, από οικογενειακές επιχειρήσεις; το ύψος

της περιουσίας προσπαθώντας να διακρίνουμε αυτό που μένει απ' αυτό το ύψος κι' αυτό που γίνεται καταναλωτικό αγαθό, κεφάλαιο ή μέσο παραγωγής. Εδώ χρειαζόμαστε μια ιστορία της περιουσίας τους και των κεφαλαίων τους. Και την ιστορία της σημασίας που απέδιδαν στην περιουσία τους.

Μας μένει να προσδιορίσουμε, τέλος, την εξουσία τους, τα μέσα που διαθέτουν για να επιβάλλουν τη θέλησή τους σ' άλλες ομάδες. Πώς επηρεάζουν την κοινή γνώμη, πώς μπορούν να συγκροτήσουν πελατείες οφειλετών, μισθωτών, προμηθευτών, αγοραστών ή πωλητών.

Συστηματοποιώντας έτσι τις απορίες μας, καταλαβαίνουμε, οι υπάλληλοι των αρχείων και οι ιστορικοί που συνοδοιπορούν, πως μπαίνουμε σιγά-σιγά σε μια θάλασσα νέων ερευνών που πρέπει να γίνουν.

Σε όλα τα παραπάνω ερωτήματα, οι φάκελοι των αρχείων μας θα μας δώσουν πολλές απαντήσεις και θα μας ανοίξουν καινούργιους δρόμους. Το «άψυχο και παγωμένο» των δεσμίδων εγγράφων θα είναι ένας δρόμος για την Ιστορία του Κράτους, αυτού του φυσικού και αυθόρμητου οργανισμού, που διαμορφώνεται από ανθρώπους χωρίς αυτοί να το καταλαβαίνουν πάντα, που υπάρχει πριν απ' αυτούς και πριν αυτοί το συνειδητοποιήσουν. Ίσως συμβάλουμε σ' αυτή τη συνειδητοποίηση.

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΑΠΙΔΑΚΗΣ

ΤΟ ΑΡΧΕΙΟ ΝΙΚΗΤΑ ΜΑΡΑΤΟΥ

Αν λάβει κανείς υπόψη τη σπανιότητα αρχειακού υλικού από και για τη Λέρο, αντιλαμβάνεται την αξία που μπορεί να έχουν για την τοπική ιστορία ακόμα και μικρά, οικονομικού ενδιαφέροντος ιδιωτικά αρχεία, όπως αυτό του Νικήτα Μαράτου.

Ο Νικήτας Μαράτος (1798 - περ. 1869) γεννήθηκε στη Λέρο από πατέρα Σαντορινιό, τον Νικόλαο Σούλο, και μητέρα Λεριά, την Καλή Ποθητού. Το 1810 πηγαίνει με το θείο του στη Σαντορίνη για να εργασθεί σε φούρνο του νησιού. Λίγα χρόνια μετά τον βρίσκουμε στην Αλεξάνδρεια, ταμιά στις εκεί επιχειρήσεις των αδελφών Τοσίτσα. Το 1825 εγκαθίσταται μόνιμα στη Λέρο, όπου ασχολείται με το εμπόριο. Δημογέροντας Λέρου εκλέχτηκε το 1834.

Το προσωπικό του αρχείο βρέθηκε πρόσφατα σε σπίτι απογόνου του στη Λέρο και είναι σήμερα στην κατοχή του κ. Νικολάου Φιλιππίδη στην Αθήνα. Τα έγγραφα που περιέχει αφορούν στην πλειονότητά τους οικονομικές υποθέσεις. Ελάχιστα είναι τα έγγραφα από τη διαμονή του στην Αλεξάνδρεια.

Μια περιγραφή του αρχείου του Νικήτα Μαράτου δίνουμε στη συνέχεια (σε παρένθεση σημειώνεται ο αριθμός των εγγράφων και η περίοδος που καλύπτουν):

1. Επιστολές προς τον Νικήτα Μαράτο

α) Του Ιωάννη Μ. Γεδεών (25, 1843-1856). Πρόκειται για επιστολές του πατέρα